

УДК 378.147

ГОТОВНІСТЬ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ІЗ ЛОГІСТИКИ

Гармаш Т.А.

Національний авіаційний університет, Україна, Київ

У статті зроблено спробу висвітлити проблему формування готовності майбутніх логістів до професійної діяльності. Проаналізовано різні підходи науковців, щодо визначення суті та структури готовності до професійної діяльності. Зазначено, що готовність виступає істотною передумовою цілеспрямованості й ефективності діяльності, вищий рівень сформованості якої допомагає молодому фахівцеві високоякісно виконувати свої професійні обов'язки, і є зв'язною ланкою між процесом вузівської підготовки і майбутньою працею фахівця, де готовність трактується як позитивна установка на майбутню діяльність.

Ключові слова: готовність, професійна діяльність, компоненти готовності, структура готовності.

Гармаш Т.А. Готовность к профессиональной деятельности как предпосылка эффективной управленческой деятельности будущего специалиста по логистике/ Национальный авиационный университет, Украина, Киев.

В статье предпринята попытка осветить проблему формирования готовности будущих логистов к профессиональной деятельности. Проанализированы различные подходы ученых относительно определения сущности и структуры готовности к профессиональной деятельности. Отмечено, что готовность выступает существенной предпосылкой целенаправленности и эффективности деятельности, высокий уровень сформированности которой помогает молодому специалисту высококачественно выполнять профессиональные обязанности, и является связным звеном между процессом вузовской подготовки и будущей работой специалиста, где готовность трактуется как положительная установка на будущую деятельность.

Ключевые слова: готовность, профессиональная деятельность, компоненты готовности, структура готовности.

T. Harmash Readiness for professional activity as a prerequisite for effective management activities of the future logistics specialist / National Aviation University, Kyiv, Ukraine.

The article seeks to highlight the problem of forming readiness of future logistics specialists to professional activity. The present paper analyzes different scientists' approaches to the definition of the essence

and structure of readiness to professional activities. It emphasizes that readiness is an essential prerequisite for purposefulness and efficiency, higher level of formation of which helps young specialists to carry out their professional duties more effectively; at the same time being a link between the process of University training and the future work of the specialist, where readiness is interpreted as a positive setting for future activity.

Key words: readiness, professional activity, components of readiness, structure of readiness.

Вступ. Підготовка висококваліфікованих фахівців із логістики, які здатні впроваджувати та розвивати інноваційні технології і провідні логістичні системи, на сьогодні є стратегічно важливим завданням для України. Якісна фахова підготовка логістів дозволить країні стати важливою частиною глобальної системи товарного руху, реалізувати транзитний потенціал та забезпечити компаніям вихід на якісно новий рівень організації логістики та ланцюгів постачання.

Постановка проблеми. Формування образу майбутнього фахівця, що відповідає потребам суспільства і вимогам до певної спеціальності, – одне з фундаментальних завдань сучасної педагогіки вищої школи.

Архетип престижності вищої освіти, що існував раніше, зумовлював високий рівень підготовки фахівців у різних галузях. Недостатня підготовленість сучасних випускників вищих навчальних закладів ускладнює їхнє працевлаштування за фахом, послаблює конкурентоспроможність на ринку праці. У нашому дослідженні ми поставили за мету розглянути питання готовності фахівців до професійної діяльності в цілому, і як передумову здійснення ефективної управлінської діяльності майбутнім фахівцем зокрема.

Аналіз досліджень. Питання професійної діяльності та готовності фахівців до неї розглядаються в сучасних наукових дослідженнях українських та російських учених, переважно в галузі педагогіки, теорії та методології вищої освіти. Зокрема, у працях О. Абдуліної, І. Беха, А. Богуш, С. Гончаренка, І. Зязюна, І. Москальової, Н. Ничкало, О. Пономарьова, В. Свистун, Н. Середи та інших проаналізовано дефініції: «професійна діяльність», «готовність», «підготовленість», «компетентність».

Проте, аналіз наукових досліджень свідчить, що проблема готовності до професійної діяльності, як форми реалізації потреби у праці, поряд з педагогікою розглядається також психологією, фізіологією та іншими науками. Так, готовність до професійної діяльності як психолого-педагогічний феномен аналізували М. Дьяченко, І. Зимня, Л. Кандилович, А. Ліненко, О. Мороз, П. Підкасистий та ін. Концептуальні засади професійної підготовки фахівців досліджувалися такими вітчизняними та зарубіжними

вченими, як І. Гавриш, Р. Гуревич, О. Дубасенюк, К. Дурай-Навакова, О. Коваленко, Л. Кондрашова, М. Кулакова, О. Романовський, Л. Романишина, Л. Хомич, Я. Цехмістер та ін. Специфіку готовності до професійної економічної діяльності вивчали К. Акуленко, І. Носач, В. Різник, В. Свистун, Л. Служинська, В. Стасюк, С. Тарасова, І. Ярошук та ін.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо детальніше дефініції одного з найбільш дискусійних комплексних понять «готовність». Термін «готовність» виник в експериментальній психології в кінця XIX ст., де розглядався як настанова, психічний стан суб'єкта, що спричиняє поведінку (діяльність) певного характеру й спрямованості (О. Кюльпе, К. Макбе, Д. Узнадзе та ін.). З середини XX ст. «готовність» трактували як якісний показник саморегуляції поведінки людини (Д. Кац, Г. Оллпорт, У. Томас та ін.). Пізніше зазначений феномен був перенесений у психолого-педагогічні дослідження в контексті теорії діяльності взагалі та професійної діяльності зокрема (М. Дьяченко, Л. Кандилович, М. Левітов та ін.).

Учені Г. Коджаспірова та О. Коджаспіров трактують готовність до діяльності як складну динамічну систему, в якій задіяні різні сторони психіки: інтелектуальна, емоційна, мотиваційна та волевна. Дослідники зазначають, що готовність до діяльності містить такі складові як «усвідомлені та неусвідомлені настанови, моделі ймовірної поведінки, визначення оптимальних способів діяльності, оцінювання своїх можливостей у їх відповідності до очікуваних складнощів і необхідність досягнення певного результату» [2, с.55].

У сучасній науковій літературі готовність пов'язується з діяльністю взагалі і професійною діяльністю зокрема, що є важливим у контексті започаткованого дослідження.

Науковці виділяють три етапи наукового дослідження проблеми готовності до будь-якої діяльності. На першому етапі готовність досліджують у зв'язку з проникненням у природу психічних процесів людини. На другому – готовність визначають як певний феномен стійкості та адекватності реагування людини на зовнішні і внутрішні впливи, що зумовлено інтенсивним дослідженням нейрофізіологічних механізмів, регуляції і саморегуляції поведінки людини. Третій етап пов'язаний з дослідженнями в галузі теорії діяльності [6, с.19].

Більшістю науковців готовність до професійної діяльності розглядається як активний стан особистості, який спонукає до дії; як наслідок діяльності; як настанова на виконання професійних завдань, як передумова до цілеспрямованої діяльності, її регуляції, ефективності; як форма діяльності суб'єкта, яка входить у загальний потік його умов.

На сьогодні склалося кілька підходів щодо трактування готовності до професійної діяльності:

- функціональний, за яким готовність вважають психічним станом особистості, що визначає потенційну активізацію психічних функцій під час майбутньої професійної діяльності;

- особистісний, де готовність виступає цілісним особистісним утворенням, що інтегрує сукупність внутрішніх суб'єктивних чинників окремої діяльності та досліджується переважно в контексті професійної підготовки до неї;

- особистісно-діяльний, у межах якого готовність окреслюється як прояв усіх граней особистості, які забезпечують можливість ефективно виконувати професійні функції;

- результативно-діяльнісний, що визначає готовність як результат процесу підготовки [10];

- акмеологічний, згідно з яким поняття готовності до діяльності тлумачиться, виходячи із самосприйняття людиною діяльності та свого місця в ній. У різних визначеннях це поняття трактується як рефлексія, що може мати різний ступінь – включно до найвищого рівня надрефлексії, коли необхідною умовою формування готовності до професійної діяльності вважається «усвідомлення необхідності цілеспрямованого самоформування, усвідомлення особистісної та суспільної значущості здійснюваної діяльності» [3, с. 8-9].

Готовність студента – майбутнього фахівця до професійної діяльності розглядається як інтегральний прояв низки властивостей особистості зі спрямованістю на певний рід діяльності. Стан готовності є складною організацією, побудованою за принципом трансформації та взаємодії компонентів, критеріїв у структурні рівні. Основними критеріями готовності студентів, на думку Л. Султанової, є: ступінь розвитку мотивації; ступінь оволодіння системою знань; сформованість у студентів низки гностичних, проектувальних та організаційних умінь [9].

Е. Зеєр визначає професію як форму діяльності, що виникла історично, для виконання якої людина повинна володіти певними знаннями та навичками, мати спеціальні здібності та розвинуті професійно важливі якості. Готовність, на думку вченого, – «це активно-діяльнісний стан особистості, що усвідомлює зміст задачі, що перед нею стоїть, та умови її розв'язання та відображає умови вдалого виконання будь-якої діяльності» [1]. Учений виділяє такі компоненти готовності до діяльності: мотиваційний (відповідальність за виконання задачі); орієнтаційний (знання про особливості та умови діяльності, вимоги до неї); операційний (володіння способами та методами діяльності, необхідними знаннями, навичками та вміннями); оціночний (оцінка своєї готовності та відповідності процесу розв'язання задачі оптимальним зразком)» [1].

Таким чином, головною особливістю готовності до професійної діяльності є її інтегративний характер, що виявляється в

упорядкованості внутрішніх структур, погодженості основних компонентів особистості професіонала, у стійкості, стабільності та спадковості їх функціонування. Отже професійна готовність має ознаки, які свідчать про психологічну єдність, цілісність особистості професіонала, що сприяє продуктивності діяльності. Як інтегральне утворення, готовність відбиває цілісний стан особистості, що включає не тільки наявність здібностей та якостей, необхідних у майбутній діяльності, але й відношення до неї, що виявляється в потребах, бажаннях, мотивах. Професійну готовність можна представити як особистісну якість, що відображається в діяльності. Отже, важливою умовою формування готовності до будь-якої діяльності є наявність відповідних якостей, і в першу чергу схильностей та здібностей особистості до майбутньої діяльності. Готовність до діяльності розвивається на основі засвоєння загальних і професійних знань, формування вмінь і навичок, удосконалення сформованих професійно важливих якостей особистості. Проте в дослідженнях готовності до того чи того виду діяльності обов'язково має місце структурний аналіз самої діяльності. Зауважимо, що на сьогодні у визначенні структурних компонентів готовності також не існує єдиної думки – залежно від досліджуваного напряму науковці наводять різні компоненти готовності.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що найбільш дослідженим у педагогіці вищої школи є питання сутності та структури готовності до педагогічної діяльності. Проте, в межах започаткованого дослідження вважаємо за доцільне зупинитися на аналізі тих досліджень, які здебільшого стосуються підготовки фахівців економічного профілю до професійної, та, зокрема, управлінської діяльності.

Так, досліджуючи проблему готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності, В. Різник розглядає цю готовність як складне особистісне утворення, інтегральну характеристику особистості, що є комплексним відображенням цілої низки особистісних рис і професійних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності [7, с. 6]. На думку вченої «...готовність майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності включає такі складові: психологічна готовність (мотиваційний компонент, компонент комунікабельності, рефлексивний та вольовий компоненти), теоретична готовність (інтелектуальний, когнітивний та інформаційний компоненти), практична готовність (діяльнісний, організаційно-виконавчий та діловий компоненти), готовність до подальшого вдосконалення себе як фахівця (креативний та евристичний компоненти)».

Л. Пермінова вважає, що «...готовність до виконання функціональних обов'язків виступає як показник оволодіння основами професійної майстерності, одна з основних умов розвитку

професійного потенціалу особистості і характеризується функціонально взаємопов'язаними та взаємозумовленими компонентами, як мотиваційний, операційний та особистісний», а у психологічному аспекті розглядає готовність як «стійкий психічний стан особистості з якостями, що зумовлюють доброзичливе ставлення до діяльності, можливість її активного здійснення, а також актуалізацію цієї можливості за суспільної та особистісної необхідності» [4].

У свою чергу, О. Поплавська, формуючи сутність та структуру готовності майбутніх економістів до професійної діяльності в умовах дистанційного навчання, трактує готовність майбутніх економістів до професійної діяльності «як цілісне особистісне утворення, інтегративну якість особистості, яка виявляється у формах активності та комплексно відображає сукупність особистісних і професійних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності» [5]. Учена виділяє такі її компоненти: мотиваційний – відображає зацікавленість пізнавальною діяльністю; когнітивний – система знань, умінь і навичок, яка містить три складові: інтелектуальний розвиток, теоретичні основи, практичні навички; інформаційний – відображає сформованість знань, умінь і навичок пов'язаних із використанням комп'ютерної техніки і технологій дистанційного навчання при розв'язанні практичних задач, умінь працювати в інформаційному середовищі, сформованість інформаційної культури [5].

В. Стасюк, розуміючи під професійною готовністю майбутнього економіста інтегративну якість його особистості, що виявляється у формах активності та здібності ставити перед собою професійні цілі, обирати способи їх досягнення, контролювати цей процес, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій і прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи у професійному напрямі, поділяє її компоненти на дві групи: перша група визначаються компонентами, які характеризують професійні якості фахівця – планово-змістовні, організаційні, мотиваційні, контролюючі, координаційні; друга група компонентів характеризує особистісні якості економіста – вольові, емоційні, мобілізаційні, самоусвідомлення, рефлексивна комунікація [8, с. 87].

Проаналізувавши наведені погляди щодо сутності та структури готовності до професійної діяльності можемо зробити висновок, що вони взаємодоповнюють одна одну, розширюють і поглиблюють наші уявлення про складний і багатогранний феномен «готовності». Крім того, вважаємо, що вивчати структуру готовності особистості потрібно відповідно до конкретного виду діяльності, враховуючи загальні, універсальні для будь-якої професійної діяльності компоненти та специфічні професійні компоненти готовності, які властиві саме для певного виду діяльності.

Таким чином, узагальнивши теоретичні положення, запропоновані різними дослідниками, доходимо висновку про те, що готовність до професійної діяльності – це складна динамічна структура, яка поділяється на психологічну, науково-теоретичну і практичну та включає в себе такі компоненти: *мотиваційний* (мотиви, потреби, емоції, прагнення, інтереси, цінності, ідеали тощо); *когнітивний* (система знань, умінь і навичок); *операційний* (володіння способами і прийомами, культурою професійної діяльності).

Структуру готовності до професійної діяльності наведено на рис. 1.

Рис. 1. Структура готовності до професійної діяльності

Висновки. Отже, готовність є істотною передумовою цілеспрямованості й ефективності діяльності. Вищий рівень її сформованості допомагає молодому фахівцеві високоякісно виконувати свої професійні обов'язки, обґрунтовано застосовувати знання, використовувати досвід, перебудовувати професійні дії відповідно до складних ситуацій. Проте формування готовності як психолого-педагогічний процес, його умови і критерії прямо пропорційно залежать від змісту діяльності, на яку орієнтують і до якої

навчають студентів. Відповідно, формування готовності до управлінської діяльності майбутнього фахівця-логіста означає набуття ним знань, умінь, досвіду, настанов на утворення необхідних мотивів, надання психічним процесам і властивостям особистості таких особливостей, які забезпечать майбутньому логісту можливість ефективно здійснювати управлінську діяльність.

Перспективи подальшого дослідження. Презентовані в роботі результати дослідження готовності до професійної діяльності як істотної передумови здійснення ефективної управлінської діяльності майбутніми фахівцями із логістики не вичерпують всіх аспектів означеної проблеми. Перспективи подальшого її вивчення ми вбачаємо у дослідженні структури готовності до управлінської діяльності майбутніх фахівців із логістики.

Література:

1. Зеер Э.Ф. Профориентология: Теория и практика: учебное пособие для высшей школы / Э.Ф. Зеер, А.М. Павлова, Н.О. Садовникова. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2004. – 192 с.
2. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь: для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. — М.: ИЦ «Академия», 2000. – 176 с.
3. Кулько В.А. Сутність і структура готовності майбутніх аграріїв до професійної діяльності / В.А. Кулько // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – № 2 (15). – С. 193-197.
4. Пермінова Л. Концептуальна модель професійних умінь керівника сучасної школи / Л. Пермінова // Післядипломна освіта в Україні. – 2006. – № 2(9). – С. 19-24
5. Поплавська О.А. Сутність та структура формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності в умовах дистанційного навчання / О.А. Поплавська // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. – Ялта: РВВ КГУ, 2013. – Вип. 41, ч. 3. – С. 573-579.
6. Рибніков С.Р. Формування готовності майбутніх екологів до професійно-орієнтованої управлінської діяльності: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / С.Р. Рибніков. – Луганськ, 2011 – 20 с.
7. Різник В.В. Формування готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності у процесі вивчення спеціальних дисциплін: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / В.В. Різник. – К., 2010 – 20 с.
8. Стасюк В.Д. Структура компонентів професійної готовності майбутнього економіста в економічній освіті / В.Д. Стасюк // Наука і освіта. – 2003. – № 1. – С. 86-88.

9. Султанова Л.Ю. Готовність студентів психолого-педагогічних факультетів до науково-дослідної роботи / Л.Ю. Султанова // Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології: зб. наук. праць; За ред. Н.Г. Ничкало. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2007. – С. 338-343.

10. Чорна Н.Б. Сутність та структура готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів мистецьких спеціальностей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2012/ped-1-2012/192-196.pdf>

References:

1. Zeer E.F. Proforyentologhyja: Teoryja y praktyka: Uchebnoe posobyje dlja vysshej shkoly / E.F. Zeer, A.M. Pavlova, N.O. Sadovnykova. – M.: Akademicheskyj Proekt, Ekaterynburgh: Delovaja knygha, 2004. – 192 s.

2. Kodzhaspyrova Gh.M. Pedagoghycheskyj slovarj: Dlja stud. vyssh. y sred. ped. ucheb. zavedenyj / Gh.M. Kodzhaspyrova, A.Ju. Kodzhaspyrov. — M.: Yzdateljskyj centr «Akademyja», 2000. – 176 s.

3. Kuljko V.A. Sutnistj i struktura ghotovnosti majbutnikh aghrarijiv do profesijnoji dijalnosti / V. A. Kuljko // Visnyk Zaporizkogho nacionaljnogho universytetu. – 2011. – № 2 (15). – S. 193-197.

4. Perminova L. Konzeptualjna modelj profesijnykh uminj kerivnyka suchasnoji shkoly / L. Perminova // Pisljadyplomna osvita v Ukrajinі. – 2006. – № 2(9). – S.19-24

5. Poplavsjska O.A. Sutnistj ta struktura formuvannja ghotovnosti majbutnikh ekonomistiv do profesijnoji dijalnosti v umovakh dystancijnogho navchannja / O.A. Poplavsjska // Problemy suchasnoji pedagoghichnoji osvity. Ser.: Pedagoghika i psykhologhija: zb. nauk. pr. – Jalta: RVV KGhU, 2013. – Vyp. 41, ch. 3. – S. 573-579.

6. Rybnikov S.R. Formuvannja ghotovnosti majbutnikh ekologhiv do profesijno-orientovanoji upravlinskoji dijalnosti: avtoref. dys....kand. ped. nauk: 13.00.04 / S.R. Rybnikov. – Lughansjk, 2011 – 20s.

7. Riznyk V.V. Formuvannja ghotovnosti majbutnikh fakhivciv ekonomichnykh specialnostej do profesijnoji dijalnosti u procesi vyvchennja specialnykh dyscyplin: avtoref. dys....kand. ped. nauk: 13.00.04 / V.V. Riznyk. – Kyjiv, 2010 – 20 s.

8. Stasjuk V.D. Struktura komponentiv profesijnoji ghotovnosti majbutnjogho ekonomista v ekonomichnij osviti / V.D Stasjuk // Nauka i osvita. – 2003. – № 1. – S. 86-88.

9. Sultanova L.Ju. Ghotovnistj studentiv psykhologhopedagoghichnykh fakuljtetiv do naukovodoslidnoji roboty / L.Ju. Sultanova // Teoretychni ta metodychni zasady rozvytku pedagoghichnoji osvity: pedagoghichna majsternistj, tvorchistj, tekhnologhiji: Zb. nauk. pracj; Za red. N.Gh. Nychkalo. – Kharkiv: NTU “KhPI”, 2007. – S. 338-343.

10. Chorna N.B. *Sutnistj ta struktura ghotovnosti do profesijnogho samorozvytku majbutnikh uchyteliv mystecjkykh specialjnostej [Elektronnyj resurs].* – *Rezhym dostupu:*
<http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2012/ped-1-2012/192-196.pdf>